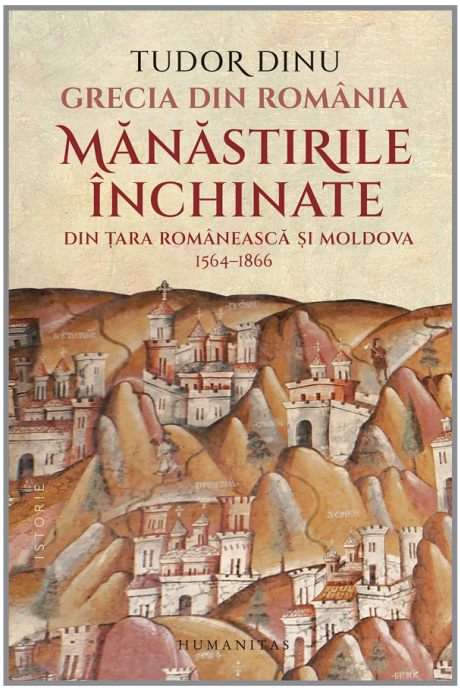
Tudor Dinu, *Grecia din România. Mănăstirile închinate din Țara Românească și Moldova (1564-1866)*, București: Editura Humanitas, 2025, 432 p.

Ultima apariție semnată de Tudor Dinu, universitar bucureștean, specialist în limbă și literatură elenă la Universitatea din București, confirmă, odată în plus, despre avantajele cercetărilor interdisciplinare și complexe. Filolog ca formație, Tudor Dinu s-a convertit cumva la istorie, iar dovada acestui fapt constă în aproape o duzină de cărți și volume, care au ca obiect și subiect de cercetare istoria sau istoriile Principatelor dunărene, din epoca fanarioților, până spre jumătatea secolului al XIX-lea.

Autorul ne introduce în culisele relațiilor dintre doi semnificativi oameni de litere din epoca barocului și a iluminismului timpuriu (Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat), trecând apoi prin Bucureștiul fanariot – despre care ne-a oferit o frumoasă trilogie –, la moda Principatelor în perioada de tranziție la modernitate. Capitolele cărții ne povestesc despre povestea băilor și căutarea plăcerilor, legate de începutul *loisir*-ului modern. Narator a recurs și la o restituire a „zaverei" grecești de la 1821, la mișcarea pandurilor, Tudor Dinu aducând în cărțile sale lecturi proaspete și novatoare, care readuc în sensibilitatea celor de azi o lume îndepărtată și totuși apropiată nouă, adică raporturile spațiului românesc și a civilizației sale cu Balcani. Dinu insistă, în mod special, pe interferențele civilizaționale dintre români și greci, în contextul moștenirii bizantine și otomane, dar și pe spațiul complex al Mediteranei orientale.

Cercetarea de față reia una dintre problemele, oarecum spinoase, ale raporturilor românilor cu grecii și cu creștinătatea ortodoxă orientală, anume problema mănăstirilor închinate. Chestiunea în cauză a ridicat și ridică multiple întrebări, care se dovedesc de o

complexitate derutantă și au în vedere, fapte caritabile și gesturi de pietate (închinarea unor lăcașuri de cult, mănăstiri și biserici), dar privesc și bunurile, veniturile acestora, provenite de la donatori generoși din Valahia și Moldova. Aceste închinări au permis comunităților de călugări și ierarhiei bisericești orientale, supraviețuirea, în condițiile căderii Bizanțului și instalarea unei noi ordini politice islamice. Nu-i lipsit de interes să constatăm – doar privind cronologia – că fenomenul „închinării" începe să se manifeste ulterior căderii Constantinopolului. Principatele dunărene (Valahia și Moldova), care nu s-au putut sustrage puterii otomane – au reușit față de întreg spațiul balcanic –, să-și conserve autonomia internă, care implica păstrarea liberului exercițiu al credinței ortodoxe, alături de unele funcții interne ale statului. Otomanii au evitat soluția pașalâcului, ceea ce le-a permis statelor românești o viață de instituțională autonomă și o libertate religioasă într-o relație destul de vag definită cu Patriarhia ecumenică de la Constantinopol și cu celelalte biserici ortodoxe din Orient.

Început în secolul al XVI-lea, fenomenul „închinării" a devenit masiv în secolele următoare, agonizând apoi după înlăturarea fanarioților, până la măsura curajoasă și radicală a principelui Al. I. Cuza la 1863. Este vorba de secularizarea averilor mănăstirești, în vederea realizării uni scop mai înalt, adică reforma agrară, tocmai în vederea rezolvării unei spinoase și complicate probleme rurale a societății românești, imediat după unirea Principatelor la 1859.

Fenomenul „închinării" a suferit metamorfozări de-a lungul timpului. Proprietari privați (mari boieri și negustori), dar și unii domni și principi, au închinat – locurilor sfinte din Balcani sau din întreg orientul ortodox (Meteora, Athos, Patriarhia ecumenică, Ierusalim, Damasc, Alexandria, Muntele Sinai etc. etc.) – sub diverse condiții mănăstiri și biserici cu bunurile lor (moșii, lacuri, bălți, heleșteie, păduri, pășuni, pământ arabil, odoare sfinte sau imense sume de bani. Gestul pios traducea, înainte de toate, o puternică convingere creștină, și urmărea mântuirea sufletelor donatorilor și familiile lor. Dar, implica și ajutorarea unor comunități creștine rămase fără mijloace de trai, aflate în imensul Imperiu Otoman.

În timp, o seamă de responsabili politici ai celor două Principate au realizat că se năștea o problemă de autoritate și de responsabilitate, inflamată de conflicte și fricțiuni ecleziastice, dar și o prea mare scurgere de bani și bunuri în afara țării. Apare în timp, fenomenul dez-„închinării", printre inițiative numărându-se cele ale lui Matei Basarab, care a reușit să scoată de sub autoritatea grecească circa 50, dintre cele mai mari și mai bogate mănăstiri din Valahia, la mijlocul sec. al XVII-lea. Dar, fenomenul „închinării"a continuat și sub principii fanarioți, primele încercări de secularizare fiind inițiate pe la 1823, de către primii domni pământeni, restaurați după revoluția grecească. Numai că ele s-au lovit sistematic de refuzul Rusiei – devenită între timp „protectoarea" tuturor ortodocșilor din Imperiul Otoman. Mănăstirile închinate au rămas, astfel, un litigiu greu de rezolvat, până la inițiativa curajoasă a principelui Cuza. Principatele Unite nu se mai aflau sub protecție rusească, ci sub garanția colectivă a marilor puteri europene.

Lucrarea lui Tudor Dinu aduce o lectură inedită, care re-împrospătează memoria contemporanilor noștri, cu o problematică marginalizată de către unii istorici români. Mulți consideră că secularizarea averilor mănăstirești, inițiată de Cuza și Kogălniceanu, numai merită multă atenție, tocmai pentru a nu învenina în plus raporturile dintre bisericile ortodoxe surori.

Cartea recenzată poate fi apreciată ca o cercetare condusă cu seriozitate, metodă și acribie, care merită semnalată celor interesați de istorie. Aceasta amintește, și mai pregnant, de relațiile noastre complexe și de lungă durată cu civilizația Orientului. Ilustrația volumului îi sporește valoarea și îl face atractiv pentru lectură.

Toader NICOARĂ
Prof. univ. dr., Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
E-mail: nicoaratoader@yahoo.fr